

გ ა ზ ე თ ი ლ ი რ ს			
თვე	მან. კ.	თვე	მან. კ.
12	10	6	6
11	9 50	5	5 50
10	8 75	4	4 75
9	8	3	3 50
8	7 25	2	2 75
7	6 50	1	1 50

ცალკე ნომერი—ერთი შაურა

ივერია

გაზეთის დასაყვებად და კერძო განცხადებათ დასაბეჭდად უნდა მივმართოთ: თბილისში, რედ. ქ. ციხის, კუთხეში, ავტორის ქუჩაზე, ვარანკოვის ძეგლის პირდაპირ, თან კრედიტობის ქუჩის ქვემოთ; წერა-კითხვის გამოცემულ საზოგადოების განცხადებებს, სათავად-აზნაურო ბანკის სახლეში, სახანლის ქუჩაზე.

ფასი განცხადებისა: ჩვეულებრივი სტრიქონი რვა გუბეი.

1877—1893 ს ა ზ ე ლ ი ტ ი კ ა და ს ა ლ ი ტ ე რ ა ტ ყ რ ი ა გა ზ ე თ ი 1877—1893

ანანა ალექსის ასული ყიფშიძისა და მღვდელი სვიმონ ფილიპოს ძე ყიფშიძე გულუბრების მშუბარებით აუწყებენ ნათესაობა და ნაცნობა გარდაცვალებას პირველი მულოლისა და მეორედი შვილისა თვისისა **ანდრია სვიმონის ძის ყიფშიძისს** და სთხოვენ მობრძანდნენ მიკვალეზელის დასაფლავებაზე ს. შინდისს, შაბათს 12 ივნისს, დღის 9 საათზე. (2—2)

ახალი ამბავი

ჩამოიყვანა სახლობა ტფილისს და სიღვიძრთან დაყენა, რომელიც შეძლებულია და ქალსა და ქალის შვილებსაც აცხოვრებსო. ამას გარდა, მომხივანის თხოვნა მეტად მოუხერხებელიც არისო. ბავშვები მეტად პატარანი არიან, ერთი წლი-ნახევრისა და მეორეც ოთხის თვისისა. ამა რა ქუაში მოსახლეღია ამისთანა ბალებების დედასთან დაშორება, მამა დედობას როგორ გაუწევსო.

* * ქუთაისი: 9-ს ამ თვისისა, ბალადიდგან ჩამოიყვანეს დატუსაღებული პ. მესხი, აქაური აქციონის მოხელე, რომელსაც ბრალდება ვინმე ფურცელადის მოკვლა. გუმანი იმითამ მოუტანიათ პ. მესხე, რომ ვითომ ეთქვას, ეგ ფურცელადი, რომელმაც ჩემს ძმას საქმით შეურაცხყოფა მიაციენა, ხელიდგან ცოცხალი ვერ წამივიაო.

კაცი აზნაურთა და გლეხთა წოდებისა. ყველა ამათ ნაბიჯს და მოქმედებას დიდის გავაციკებით აღწევინებენ თვალ-ყურს. აპრილის შუა რიცხვებში საზოგადოებამ სამ პირს, (24—26 წლისანი არიან) საუკუნოდ გადასახლება მიუსაჯა. დანარჩენ ავკაცთა საყურადღებოდ საზოგადოებამ ერთ ხმად გამოაცხადა, რომ თუ არ მოიწიონ ხალხის ყვლეფა-რბევას, ასეთივე და უარესი დღეც დაადგებათო. მანც არ იქმნა და არა. ქუარლობამ, ავკაცობამ უფრო იმატა.

დაბეჭდა და დაურავდათ უკვლავ ქართული წიგნის მარჯვენა და აგენტებს ახალი წიგნი

„ზასუსხან ჩვენს უკამოებელ კრიტიკოსს, ბ-ნ ზაატას, და ირა კათისგა „აგენტის“ რედაქციასადმი“. — ეს წიგნი დაეთმობათ უფასოდ ყველას, ვინც-ც იყიდის ერთ რომელსამე ქართულ წიგნს.

დაურავდათ გასასუადად აგრეთვე შემდეგი წიგნები **„ანანა შვილისა“** ანანასთანა:

* * გომარშალი მის იმპერატორების უდიდებულესობისა, თავი ტრუბეცკოი, ტფილისში ჩამობრძანდა და გუმინ დილით ბორჯომსა და აბასთუმანს გაემგზავრა.

* * ტფილისის გუბერნატორი თ. გ. დ. შერვაშიძე 10 ივნისს ქუთაისის გუბერნიიდან ტფილისში ჩამობრძანდა.

* * ანან-ურსა და ფასანაურს შუაფოსტის გზა ავდარ-ნიადარს გაუფუჭებია და ამის გამო რუსეთის ფოსტა 10 ივნისს ტფილისში არ მოვიდა. ეხლა-კი გზა გაუსუფთავებიათ.

* * როგორც მკითხველებმა იციან, 13 ივნისს დანიშნული ქალაქის ამომრჩეველთა კრება 6 ხმოსნის და 16 კანდიდატის ამოსარჩევად. იმ კანდიდატების გარდა, რომელნიც წინანდელ სიაში არიან მოქცეულნი, სხვებსაც შეეძლოთ თვისი კანდიდატობის სურვილის გამოცხადება 10 ივნისამდე. აი ვის განუცხადებია კანდიდატობის სურვილი: ნ. ავაპიევს (მასწავლებელი 1 კლას. გიმნაზიისა), ა. შიმკევიჩს (ხუროთ-მძღვარბი), კ. ბუტკევიჩს (ინჟინერი), რ. სლივიცკის (იჯარადარი ტფილის-კავკაის გზისა), ა. შერშენკოს (სამხედრო გამომძიებელი), მ. გრიგორიევს (მოხელე სამთო მმართველობისა), იუ. ოსტროვსკის (აქციონის მოხელე), ი. იაკიმოვს (რკინის გზის მმართველობის მოხელე), ნ. ბოლოტინს (სახლის პატრონია), თ. იუზბაშევის (ავკუნი), ა. მელქუმივს (სახლის პატრონი), ა. ხაჩატუროვს (ვაჭარი) და თ. შაგინს (ვაჭარი).

* * სკვა (დუშეთის მაზრა): ხენა მისის ნახევარში უნდა გათავებულიყო, მაგრამ აგერ დღეს მეთხევ დღეა თიბათვისა და ჯერაც არ გათავებულა, თოვლის გამო. ზოგი ადგალი ჯერ არ ამშალა და თიბათეში ნახავი სათუთა: ან სეტყვისაგან და ან ყინვისაგან დაზარალებდა.

* * აქადგანვე: სულით ავადმყოფობა (ბნედა) აქ გადამდებ სნეულებასავით მოედო მთელს ხევის სოფლებს. პირველად ს. სნოსა და ამ სახლის წყლის ხეობაზედ ვავრცელდა. ახლა-კი თერგს გაღმა სოფლებშიც თავი იჩინა და ამ ყამაც. ფანშეტში (15 კომლია) 8—9 ამ სენით შეპყრობილს ავადმყოფს ასახელებენ.

ნუ თუ ამ სენის გასაქობად მკითხავ-დეკანოზების გარდა სხვა საშუალება არაფერია, რომ ღონე რამ იხმარონ, ან ყურადღება მიაქციონ და გამოიკლიონ მანცა ამ სენის ასე გავრცელების მიზეზი. ამ ყამად ამ სენით შეპყრობილი 65 კაცია.

* * აქადგანვე: კირხახელი ცოტა იმდეს იძლევა სამეგრელოში. აპრილში დათესილი თესლი დაიკარგა. მხენელ-მთესველი სასოწარკვეთილებაშია და გულ-ხელ დაკრფილი უმზერს ნახანა-ნათესს მამულს. ზოგმა ხელმეორედ დასთესა, მაგრამ მანც არ ამოვიდა.

იზებელას ყურძენს გვარიანად ასხია. ხილეულობა სულ ნაკლებია.

* * დ. ცხინვალის: სტაროსელის საფილოქსერო პარტიამ ცხივალში აღმოაჩინა ფილოქსერა. ას სამოცი ვაზი იზოვნა ფილოქსერით გამზარი, ზაქარია ტერ-სტეფანეისო ვენახში. ბევრი ცოცხალი ფილოქსერა აკრია შუშავდ. სიანს სამი-ოთხი წელიწადია, რაც აქ ფილოქსერა ვადმოსულა. ეს ამბავი ბ-ნ სტაროსელსკიმ თავის უმფროს დეპუტით აცნობა.

1) „306“—პაწაწა მინერალოგია, წიგნი მე-VI. შეიცავს 44 გვერდს, ჩართული აქვს 20 ნახატი, ღირს . . . . . 3 შაური

* * 9 მაისს, ოთხშაბათს, ოლქის სასამართლომ ერთი საყურადღებო საქმე გაარჩია. ბ-ნი გ. ი. ბეჟანოვი უჩიოდა თავის ცოლს, ჩემთან ცხოვრება თუ არ გინდა, შეიღებო მანც მომეციო. მომჩივანს ვექალად ჰყავდა ბ-ნი ტურკევიჩი, რომელიც ამტყეებდა, რომ მომჩივანს ცოლი თავის თავად განშორდა, ცალკე სცხოვრობს და შეიღებო ოჯახის უფროსთან, ე. ი. მამასთან, უნდა იყვნენო.

ამხედ მოპასუხის ვექილმა ბნმა გ. ტერ-სტეფანოვმა სთქვა, რომ ჩვენს კანონებში არსად არ არის ნათქვამი, ვითომც მხოლოდ მამა იყოს პატრონი შეიღებისა და არა დედაც. შეიღების აღზრდის უფლება მხოლოდ მამინ ჩამოერთმევა დედას, უკეთუ ცუდი ყოფა-ქცევა დაუბტყიდა. მომჩივანმა არამც თუ ამისთანა საბუთი არ წარმოადგინა, პირიქით, საქმიდან სიანს, რომ თვით ბ-ნმა ბეჟანოვმა

* * ს. სეთა (ზუგდიდის მაზრა): ს. სეთაში, როგორც სხვა სამეგრელოს სოფლებშიაც, მრავალი სასტიკი ღონისძიებანი არიან მიღებულნი ქურდების ასალაგმავად. სახელდობრ, არჩეული არის რამდენიმე კაცი, რომელნიც ღამ-ღამომით სოფლებს ზგებს ჰყარაულობენ. ამათ აქვთ სია საეჭვო კაცებისა, საზოგადოებისაგან შედგენილი. ამ სიაში მოხსენებულია 56-მდე

* * სად. მასხალოვა (ხაშური): აქ ძრეულ გახშირებული ღონობაა. დასტა-დასტა ზურნა-ლუღუჯი დიდის და შეიარაღებული ყმაწვილები დასდევენ, დახულის წვენიით შეზარხოზებული...

ამ დღეებში სიმონ დევდარიანის დუქანში ერთ კაცს ათ-მანეთიანი გამოჰგლიჯეს ხელიდან, როდესაც აძლევდა დახლიდარს დასახურდავებლად დანაშავეს, ვგონებთ, არა სასჯელი არ მოეღოს.

2) „306“—პაწაწა ბოტანიკა, წიგნი მე-VII. შეიცავს 55 გვერდს, ჩართული აქვს 62 ნახატი, ღირს . . . . . 1 აბაზი

ამხედ მოპასუხის ვექილმა ბნმა გ. ტერ-სტეფანოვმა სთქვა, რომ ჩვენს კანონებში არსად არ არის ნათქვამი, ვითომც მხოლოდ მამა იყოს პატრონი შეიღებისა და არა დედაც. შეიღების აღზრდის უფლება მხოლოდ მამინ ჩამოერთმევა დედას, უკეთუ ცუდი ყოფა-ქცევა დაუბტყიდა. მომჩივანმა არამც თუ ამისთანა საბუთი არ წარმოადგინა, პირიქით, საქმიდან სიანს, რომ თვით ბ-ნმა ბეჟანოვმა

სას და, როცა პიანოზე დაუკრავენ ოთახში, იგი მყისვე ჩამოეშვება თავის ქსელზე ჰეროდგან და ისმენს სულ განაბული პიანოს ხმას. ყველას გავგონება ბაყაყების თავისებური მწყობარი ყიყინი, მათებური გალობა ზაფხულში საღამომობით, როცა ივანი ტრფიალების ემხით არიან გამსქვალულნი.

* * ს. სეთა (ზუგდიდის მაზრა): ს. სეთაში, როგორც სხვა სამეგრელოს სოფლებშიაც, მრავალი სასტიკი ღონისძიებანი არიან მიღებულნი ქურდების ასალაგმავად. სახელდობრ, არჩეული არის რამდენიმე კაცი, რომელნიც ღამ-ღამომით სოფლებს ზგებს ჰყარაულობენ. ამათ აქვთ სია საეჭვო კაცებისა, საზოგადოებისაგან შედგენილი. ამ სიაში მოხსენებულია 56-მდე

რებული ყურთა სმენა აქვს. აქ ურიგო არ იქნება მოვიხსენოთ ერთი შესანიშნავი კონცერტი, რომელიც პარიჟში გაუმართავს ორს სპილოს—განცსა და მარგარტას—30 მაისს 1795 წელს. ყველამ აშკარად შეამჩნია, რომ სხვა-და-სხვა მუსიკალური ჰანგი სხვა-და-სხვა გრძობას იწვევდა იმ სპილოებისას: თუ სიხარულს, თუ შიშს, თუ სევდას და თუ სიყვარულს, თვით ჰანგის ხასიათის დავარად.

3) „თან“—პაწაწა ზოოლოგია, წიგნი VIII. შეიცავს 64 გვერდს, ჩართული აქვს 95 ნახატი, ღირს . . . . . 1 აბაზი

იყიდება უკვლავ აგრეთვე პირველი სუთი წიგნი ამ „ახალი ანანასთანა“. ფასი უკვლავ რვა წიგნისა ერთად 1 მან. (2—1)

თებს და გადმონერგა დედამიწაზე ცხოვრების დასამშვენებლად. იგი გვიჩარწყლებს ყოველსავე სევდას, ღონესა და რიხს გვმატებს ბრძოლასა და გაქირვების დროს, გვეწევა შრომაში, ხან ზეცას აგვიტაცებს და შეუდარებელ ნეტარებას გვაგვამებს, ხან აქვე, ჩვენს ცოდვილს დედამიწაზე გვეუბნევა „ნანიანს“, გვიმშვიდებს სულსა და გულს. კირსა თუ ღონესი, ლოცვასა თუ შრომაში მუდამ ჩვენთან არის—გვამხმევებს და გვახალისებს.

როცო და შინაური ინდაური ამავდროს თან ყიყლიყოს ამბობენ და თან უცნაურს დავლურს უვლიან თავიანთ სატრფოს გარშემო. ბულბული და სხვა მსტვენავი ჩიტები ისე საუცხოვოდ გალობენ, რომ ადამიანსაც უტკობენ ყურთა სმენას. ბენშტეინს შეუნშავს კიდეც, რომ ზოგიერთ მაგლობელ ჩიტებს ძლიერის გრძობით გალობის დროს გული უსკდებათ და იხოცებიან. ძალი ნშირად სიამოვნების ნიშნად ღმუილს დაიწყებს ზომე რომელსავე სამუსიკო ხმის გავონებაზე. სტრაბონის სიტყვით, სპილოს ძლიერ განვითა-

ბონე თავის წიგნში (Sur les effets de la musique) მოგვითხრობს ამბავს ბასტილის საპყრობილის ერთის პატიმარისას, რომელიც თავის ჩანგის ხმით თურმე შეჰკრებდა ხოლმე უცნაურთ მსმენელთ—ვირთხებსა და ობობებსა. მაშ, ამბობს ბ-ნი თარხნიშვილი, ამას შემდეგ დაუჯერებელი არა არის-რა საზღვის ნაამბობში, ვითომ ქალაქ დრეზდენში 1284 წელს ერთი მემუსიკე შეჰკრებდა ხოლმე ვირთხებისა

და თავგების ბრბოს, წაუძლევბოდა თავის საღამურით წინ და შევიდოდა თვითონ მდინარეში; მისი გატაცებული მსმენელნი—ვირთხა და თავგები—შეჰკვებოდნენ წყალში და იქ ირჩობოდნენო.

ეს მაგალითები, ჩემის აზრით, სრულიად საკმაოა, რომ მკითხველი დარწმუნდეს, თუ რა დიდი გავლენა აქვს მუსიკას ყოველ სულდემულზე და რომ, ადამიანის გარდა, სხვა სულდემულსაც დაჰყოლია ნიჭი მუსიკალურის ხმის გამოცემისა და მუსიკით დატკობისა.

რაკი დავრწმუნდით, რომ მუსიკას და სიმღერა-გალობას ძლიერ დიდი გავლენა აქვს ადამიანზე, ეხლა უნდა ვიკითხოთ, თუ რა არის ამის მიზეზი, ან რაზედ არის ეს გავლენა და-მყარებული?

ფილოქსონი

სოტა რამ მენიერაშენისა.

მუსიკის გავლენა ადამიანის აგებულებაზე.

ჩვენმა მიწა-წყლის შვილმა, პროფესორმა თარხნიშვილმა, „Сѣверн. Вѣст.“-ის წლებანდელ პირველს ორს წიგნში დაჰბეჭდა ფრიად საინტერესო წერილი ზემოხსენებულის სათაურით. მისი გაცნობა სასარგებლოდ დაინახებთ „ივერიის“ მკითხველთათვის. ვეცდები შემოკლებით გადმოგცეთ ამ გამოჩენილის: სწავლულის გამოკვლევის შინაარსი.

ყველამ უწყის, რა დიდი მნიშვნელობა აქვს ადამიანის ცხოვრებაში მუსიკას და სიმღერა-გალობას. ეს სწორედ უდიდესი ნაპერწყალია იმ ცხოველ-მყოფელის ცეცხლისა, რომელიც პრომეთეოსმა მოსტაცა ღმერ-

განა მარტო ადამიანზე მოქმედობს ასე ძლიერად მუსიკა და მხოლოდ მისი ხვედრია სამუსიკო ხმის გამოცემა? სრულიად არა. თითქმის ყოველ სულდემულს მოამაღლებული აქვს ცოტად თუ ბევრად ბუნებისაგან ნიჭი სამუსიკო ხმის გამოღებისა ან მათის ბეგრით დატკობისა. ობობა რა მოსახსენებელია სულდემულთა შორის, მაგრამ ისიც-კი ჰგრძობს მომხიბლავ ძალას მუსიკალურის ხმი-

ბონე თავის წიგნში (Sur les effets de la musique) მოგვითხრობს ამბავს ბასტილის საპყრობილის ერთის პატიმარისას, რომელიც თავის ჩანგის ხმით თურმე შეჰკრებდა ხოლმე უცნაურთ მსმენელთ—ვირთხებსა და ობობებსა. მაშ, ამბობს ბ-ნი თარხნიშვილი, ამას შემდეგ დაუჯერებელი არა არის-რა საზღვის ნაამბობში, ვითომ ქალაქ დრეზდენში 1284 წელს ერთი მემუსიკე შეჰკრებდა ხოლმე ვირთხებისა

და თავეების ბრბოს, წაუძლევბოდა თავის საღამურით წინ და შევიდოდა თვითონ მდინარეში; მისი გატაცებული მსმენელნი—ვირთხა და თავგები—შეჰკვებოდნენ წყალში და იქ ირჩობოდნენო.

ეს მაგალითები, ჩემის აზრით, სრულიად საკმაოა, რომ მკითხველი დარწმუნდეს, თუ რა დიდი გავლენა აქვს მუსიკას ყოველ სულდემულზე და რომ, ადამიანის გარდა, სხვა სულდემულსაც დაჰყოლია ნიჭი მუსიკალურის ხმის გამოცემისა და მუსიკით დატკობისა.

რაკი დავრწმუნდით, რომ მუსიკას და სიმღერა-გალობას ძლიერ დიდი გავლენა აქვს ადამიანზე, ეხლა უნდა ვიკითხოთ, თუ რა არის ამის მიზეზი, ან რაზედ არის ეს გავლენა და-მყარებული?

შეიძლება მკითხველს ამის შესახებ მზა პასუხიც ჰქონდეს და გვითხროს: „მუსიკას და სიმღერა-გალობას იმისთვის აქვს დიდი გავლენა ადამიანზე,

და თავეების ბრბოს, წაუძლევბოდა თავის საღამურით წინ და შევიდოდა თვითონ მდინარეში; მისი გატაცებული მსმენელნი—ვირთხა და თავგები—შეჰკვებოდნენ წყალში და იქ ირჩობოდნენო.

ეს მაგალითები, ჩემის აზრით, სრულიად საკმაოა, რომ მკითხველი დარწმუნდეს, თუ რა დიდი გავლენა აქვს მუსიკას ყოველ სულდემულზე და რომ, ადამიანის გარდა, სხვა სულდემულსაც დაჰყოლია ნიჭი მუსიკალურის ხმის გამოცემისა და მუსიკით დატკობისა.

რაკი დავრწმუნდით, რომ მუსიკას და სიმღერა-გალობას ძლიერ დიდი გავლენა აქვს ადამიანზე, ეხლა უნდა ვიკითხოთ, თუ რა არის ამის მიზეზი, ან რაზედ არის ეს გავლენა და-მყარებული?

შეიძლება მკითხველს ამის შესახებ მზა პასუხიც ჰქონდეს და გვითხროს: „მუსიკას და სიმღერა-გალობას იმისთვის აქვს დიდი გავლენა ადამიანზე,

ს. ოსიაჟა: ამ დღეებში თავის სოფლისაკენ მიდიოდნენ ოსიაჟის გლეხები გომის სადგურთან...

ტფლისის საპატრონო სასამართლოს თავმჯდომარის ადგილს რავედნიე კანდიდატო ერთმანეთს ცილებდა...

მოხდინეს ახალი კრება, რომელსაც ბ.ნ. მჩაბელიც დაესწრა...

ამას გარდა უკანასკნელი კრება უკანონოდ უნდა ჩაითვალოს...

ჯერ ეს ცილობა არ გათავებულა და საპატრონო სასამართლოს თავმჯდომარის ადგილს ეხლა ბ.ნ. მერაბოვი ასრულებს.

გაზ. «Н. О.»-ს სწერენ საჩხერიდამ: რომ ნ ივანის იქ ჩაუყვანიათ რავედნიე შებოკალი მუშა-ოსი...

გუშინ Нов. Обозრ-დამ გადმოგვქვდა ამბავი, ვითომც ამას წინად გაკრძალვებულს პოლკოვნიკს...

როგორც Тиф. Лис. ამბობს, ეს ამბავი ტყუილი ყოფილა. ჯერ ერთი, არავინ იცის თურმე, რა შეძლება...

დაბატლოვლი

(მოწერილი ამბავი)

ბათუმი, 7 ივნისს. ბათუმი, სხვა ჩვენ ქალაქებთან შედარებით, საქმიანია და, მასასადამე, ფულიანც...

განცხადებით: ეს ცირკი ვარო, ეს ობერტო, ეს დრამა-კომედიებით, ეს სახალხო სეირნობა...

ბათუმი ქართველობაც არის და არც მცირეა რაცხვით. 21 მაისს აქაურ თეატრში იყო ქართული წარმოდგენა...

არც ქართველებს გამოუჩენიათ დიდი სურვილი თავის წვლილის გამოსაღებად...

წარმოდგენამ მწყობრად ჩაიარა განსხვავებულად თავიანთის მოხდენილის თამაშობით...

აპოლონ ქ-ნათელი

წერილი ტუბულუღი

სიკვდილი ორის მუშა-კაცისა.—გავუდვა ვანთ ოთხისა.—ცეცხლი.—ინე. პ. გორლოვი—მადნის მმართველი ალაბაოვი.—ტფლისიდან გამოგზავნილი ინე. ბევზაროვი.—ცეცხლის გაჩენის მიზეზი.—მილიონ-მილიარდები—სასამართლო ამბავი.—გზა-ტყეცილი ტუბულუღამ ნაქრალამდე.—თილის ქვის ახალი კვლევი.—უხვი შეწირულება მღვდლისა.

(დასასრული *)

სამწუხარო ამბის შემდეგ, ერთი მეტად სასიამოვნო ამბავი უნდა ვუწყუთ მკითხველს. უთუოდ ყველას ვინცეკი ნაქრალის გზით რაქაში გადადის და გადმოდის, მოესენება, რომ ნაქრალის მთის აღმართზე უხვი-რო გზის გამო რაქასა და ქუთაისს შუა მიმოსვლა ძლიერ გაჭირვებულა. ზამთრობით ხომ სრულიად შეუძლებელია ამ მთაზე ცხენით გადასვლა; ზაფხულობით კიდევ „ჰო“, როგორც არის გადავა კაცი ცხენით, თუ კაი დარი დაუდვა. ეხლა, ჩვენ-და სასიხარულოდ, როგორც ნამდვილად გავიგეთ, მთავრობას გარდაწყვიტული აქვს ამ ზაფხულშივე დაიწყოს გზა-ტყეცილი ტუბულუღამ ნაქრალის წვერამდე, ხოლო ნაქრალის წვერიდან რაქამდე უკვე მშვენიერი გზა არის გაყვანილი. ნაქრალის გზა ტყეცილის გასაკეთებლად 80 ათასი მანეთი უკვე მზადა ქონის მთავრობას და, რაც მეტი დასჭირდება ამ გზის გაკეთებას, იმას, როგორც გავიგეთ, ამიერ-კავკასიის მმართველობა კისრულობს, რადგანაც რკინის გზისათვის მეტად სასარგებლო იქნება ეს გზა. იმის გამოსაკვლავად, თუ რამდენად სასარგებლო იქნება ნაქრალის გზა-ტყეცილის გაკეთება რკინის გზისათვის, აქ მობრძანდნენ საგანგებო მატარებლით 30 მაისს ამიერ-კავკასიის რკინის გზის ახალი სადგომი ცემო აგებრა ბ.ნ. ანდრევი, სახელმწიფო რკინის გზების ინსპექტორი ბ.ნ. ზინგერევი რკინის გზის უფროსი მოხელე ბ.ნ. ზოლოტნიკი. ამთ გზად გამოიარეს და ისურვეს აქციონერთა საზოგადოების ქვის ნახშირის მადნის დათვალეზება. მღვიმე-მალაროში არავინ არ შესულა, გარედან დაათვალიერეს აქაურობა და აკითხეს, როგორ მდის მადნის წარმოება, აგრედვე

*) იხ. «ივერია», № 121.

იკითხეს, ცეცხლი ხომ არ ეკიდება ნახშირსაო, რა პასუხად მიიღეს... ნაქრალის გზისათვის მადნის მმართველი ალაბაოვი. ტფლისიდან გამოგზავნილი ინე. ბევზაროვი. ცეცხლის გაჩენის მიზეზი. მილიონ-მილიარდები. სასამართლო ამბავი. გზა-ტყეცილი ტუბულუღამ ნაქრალამდე. თილის ქვის ახალი კვლევი. უხვი შეწირულება მღვდლისა. სამწუხარო ამბის შემდეგ. ერთი მეტად სასიამოვნო ამბავი უნდა ვუწყუთ მკითხველს. უთუოდ ყველას ვინცეკი ნაქრალის გზით რაქაში გადადის და გადმოდის, მოესენება, რომ ნაქრალის მთის აღმართზე უხვი-რო გზის გამო რაქასა და ქუთაისს შუა მიმოსვლა ძლიერ გაჭირვებულა. ზამთრობით ხომ სრულიად შეუძლებელია ამ მთაზე ცხენით გადასვლა; ზაფხულობით კიდევ „ჰო“, როგორც არის გადავა კაცი ცხენით, თუ კაი დარი დაუდვა. ეხლა, ჩვენ-და სასიხარულოდ, როგორც ნამდვილად გავიგეთ, მთავრობას გარდაწყვიტული აქვს ამ ზაფხულშივე დაიწყოს გზა-ტყეცილი ტუბულუღამ ნაქრალის წვერამდე, ხოლო ნაქრალის წვერიდან რაქამდე უკვე მშვენიერი გზა არის გაყვანილი. ნაქრალის გზა ტყეცილის გასაკეთებლად 80 ათასი მანეთი უკვე მზადა ქონის მთავრობას და, რაც მეტი დასჭირდება ამ გზის გაკეთებას, იმას, როგორც გავიგეთ, ამიერ-კავკასიის მმართველობა კისრულობს, რადგანაც რკინის გზისათვის მეტად სასარგებლო იქნება ეს გზა. იმის გამოსაკვლავად, თუ რამდენად სასარგებლო იქნება ნაქრალის გზა-ტყეცილის გაკეთება რკინის გზისათვის, აქ მობრძანდნენ საგანგებო მატარებლით 30 მაისს ამიერ-კავკასიის რკინის გზის ახალი სადგომი ცემო აგებრა ბ.ნ. ანდრევი, სახელმწიფო რკინის გზების ინსპექტორი ბ.ნ. ზინგერევი რკინის გზის უფროსი მოხელე ბ.ნ. ზოლოტნიკი. ამთ გზად გამოიარეს და ისურვეს აქციონერთა საზოგადოების ქვის ნახშირის მადნის დათვალეზება. მღვიმე-მალაროში არავინ არ შესულა, გარედან დაათვალიერეს აქაურობა და აკითხეს, როგორ მდის მადნის წარმოება, აგრედვე

რომ, იგი არას იმის გრძობის და სულის მდგომარეობის გამოამტყველოთ. ეს სრული ქვემარტებაა, მაგრამ ამ ახსნას კიდევ ერთი კითხვა დაჰყვება. — სად არის იგი ადამიანის გძნობის და იმის სულის მდგომარეობის გამოამტყველო? აი, ამის პასუხად უნდა ცოტათი შევჩერდეთ და მოვიშველოთ მეცნიერება. ტლანდელი მეცნიერება იმ აზრისა, რომ მუსიკა და სიმღერა გალობა წარმოსდგება ადამიანის სიტყვიერებისაკან, და, თუ ეს მართალია, მაშინ ადვილი ასახსნელი იქნება ის გარემოებაც, რომ მუსიკაც და სიმღერაც გრძნობისა და სულის გამოამტყვევია, რადგან თვით ჩვენი სიტყვიერება არის პირველი იარაღი მათდა გამოსათქმელად. შესანიშნავი თანამედროვე მეცნიერი სვენსტერი შემდეგის აზრისა შესახებ მუსიკის გაჩენისა კაცობრიობაში: თავდაპირველად და ეხლაც

ზოგს ველურ ერთა შორის მუსიკალური ანა საკრავი იარაღი არ არსებობდა; სიმღერა-გალობა-კი იყო გავრცელებული. მასასადამე, ერთად ერთი მუსიკალური იარაღი ადამიანისა იყო, პირველად, მისივე ყელი და ხმა. მაგრამ ხმა ადამიანს ეხლაც და ყოველთვის სამსახურს უწევდა სიტყვის გამოსათქმელად და სასიმღეროდაც. საფიქრებელია, რომ ეს უკანასკნელი ე. ი. სიმღერა გამოირკვა კაცის სიტყვიერებისაკან, რადგან ადამიანის ადვლეგებულ ლაპარაკის ხმას დაჰყვება ისეთი კილო, ისეთი მიხერა-მოხერა და ცვილილება, რომ სრულიად საკმაო ამ ნაირ კილოთი და ხმის შეცვლით შესდგეს, გერედ წოდებული, ხმოვანი მუსიკა (вокальная музыка), ან სიმღერა-გალობა, და შემდეგ ამისა მიბადვით გაჩნდება მუსიკალური ანუ საკრავი იარაღი. ამ აზრის საპუას ფიზიოლოგიაც გვაძლევს. ვინ არ იცის, რომ, რო-

ცა კაცი აღვლევებულა, ანუ დაღონებული, სევდიანი ან მხიარული მრისხანე თუ დამტკბარი სულ სხვა და სხვა კილოთი ლაპარაკობს; ხან ასწევს ხმას, ხან დასწევს, ხან გაწვირილდება ხმა, ხან გაბობნდება, ხან გაბრწყინდება, დაიწყებს წკრიალს, ჯღარუნს, ხან მკვეთრ-მკვეთრია, მღვლეზარე; ჯავრის დროს ხმა თითქო იწყება, ზღაზნვით მოდის; სიცოცხლა და მხიარულებაში ხმა ნაწყვეტ-ნაწყვეტია, მკვეთრ-მკვეთრი (staccato). მერე რა არის ხმის ამ ნაირ ცვლილებათა მიზეზი? ამის მიზეზი ის არის, რომ ადვლეგებული და აზნებული ტვინი ადამიანისა ნერვების საშუალებით ამოძრავებს ავტულობის ყოველ ძარღვს და მათ შორის, ყელსა, პირის-სახისა და გულ-მკერდის ძარღვებსაც. ამ ძარღვების ვაშლა და მოღუნება, ან შეკუმშვა, ათას ნაირად სცვლის ხმას. ერთი და იგივე გრძნობა ანუ სულის მდგომარეობა ყო-

ველთვის ერთნაირად ამოძრავებს ძარღვებს და ერთნაირის კილოს ხმას დაჰბადებს. ამისათვის ხმის კილოზე ადვილად შეატყობ კაცს, თუ რა გუნებაზეა. მეორეს მხრით, კაცის გარეგან შეხედულობას, მის მოძრაობას რ ხმას თავისი შესაფერი გრძნობა შეესაბამება. ბავშვი და ველური ხალხი, რომელთაც თავიანთ გრძნობის აღვირი ჯერ ხელთ ვერ უდღიათ, ვერ შეუსწავლიათ მისი მოყვანა შესიერებაში, ერთის სიტყვით, თავის ნერვების ბატონები ვერ გამოხდარა და, ძლიერის გრძნობის დროს, გრიგალივით წამოისროლებენ სიტყვებს, ბურბურულ ასავით აენტებთან და ამავე დროს კილოსაც საოცრად იცვლიან და თან მთელს ტანს ამოძრავებენ, ხტიან, „იმანქებთან“ და სხვა. შემდეგ, როცა კაცობრიობა თან და თან განვითარებაში შედის, ადამიანი ბრძენდება,—მაშინ გრძნობის შემკავებელი იარაღი ადამიანისა მეტ-

ძალას იჩენს და კაცი ისე უეცრად აღარ აბილიბილებდა ხოლმე; ყველაფერი თავის კალაპოტში ჩადგება. სიტყვიერებას მიეცემა დანიშნულობა გამოხატოს აზრი და გრძნობა, ხმის კილო და ცვლილება გამოირკვევა ცალკე და ვალაქცევა სიმღერა-გალობად და ტანის მოძრაობა—ცეკვა-თამაშად. სიმღერა-გალობის შემდეგ საკრავი იარაღების შემოღება ადვილი მისახვედრია; ერთის მხრით ბუნების მოვლენის დაკვირვება და მეორეს მხრით ადამიანის მიბადვის ხასიათი სრულიად საკმაო ამის ასახსნელად. პირთან ბუკის მზავასად ორივე ხელების მიტანა ხმის გასაძლიერებლად ჩააგონებდა ადამიანს ბუკის მსგავს იარაღის შემოღებას; მშვილდზედ გაჭიმული მბგერავი ლარი ანუ თოკი—მოაგონებდა ჩანგს, თარს, ქიანურს და სხვა მსგავს რამეს, ქარისა და ჩიტების სტვენასალამურს, ან მსგავს რამეს. ჯ. ბ-

რალის მეტი ჯერ არავითარი სარ-გებლობა არ მოაქვს. ერთი სასიამოვნო ამბავიც: სოფ. ტყეპულაში სცხოვრობენ 150 მოსახლე კარგად შექმნილნი გლეხნი და, როგორც მათ შექმნებს შემვენის, ისეთი ღვთის სახლი, სალოცავ-საღვთისმეტყველთა არაა არაჰქონდათ. მისმა ყოვლად უსამღვდელოესობამ, იმერეთის ეპისკოპოსმა გაბრიელმა ურჩია ხალხს კარგის ქვის ეკლესიის აშენება. საზოგადოებამაც მიიღო ყოვლად სამღვდელოს დარბევა, შეადგინეს განაჩენი და იკისრეს თორმეტათას მინეთიანი ქვის ეკლესიის აგება, მშენებელს, თვალსაჩინო ადგილზე, რკინის გზის პირას. ადგილობრივმა მღვდელმა მამა ზაქარია ბოჭორაშვილმა ეკლესიის ასაშენებლად შესწირა ათ.სი მინეთი ფულად და ათას მინეთის ვათილილი და დამზადებული ქვა. ეკლესიის საძირკველს მალე ჩაჰყრიან და სამის წლის განმავლობაში ყოველისფრით მზად იქმნება. ამჟამად ეკლესიისთან კარგად მოწყობილი სამრევლო სკოლაც იქმნება გამართულია.

მეგრული

1893 წ. 8 ივნისი. სოფ. ტყეპულა.

ადლოვ ფიზიოლოგი

ებლახან ავსტრიაში გარდაცვალდა ცნობილი სახელმწიფო მოღვაწე ადლოვ ფიზიოლოგი. ფიზიოლოგი 40 წლის განმავლობაში ემსახურებოდა ერთს წმინდა აზრს და იმას ელოდებოდა, იმას ეტყობოდა. ყოველს ერს, ჰქადაგობდა ის, რომელთაგანაც დღეს ავსტრია შესდგება, უნდა მიენიჭოს სრული თანასწორობა, სრული თანაბარი უფლება, ასე რომ, ავსტრია უნდა იყოს თავისუფალი კავშირი თავისუფალი ერთა.

აი ამ დღიდან აზრს არ უმტყუნა მან სიკვდილამდე. ფიზიოლოგის შეუძლებელი ცხოვრება სამაგალითო და მისაბამავი იყო.

ადლოვ ფიზიოლოგი დაიბადა 16 დეკემბერს 1816 წელს. 1848 წელს ხალხის მოთმინების ფილა აივლა მეტრინის მმართველობით. ახვადი ხალხის გული, შეგროვდნენ და მთავრობას გამოუცხადეს პროტესტი 13 მარტს. აი რაწარიღ იგონებს ამ შემთხვევას თვით ფიზიოლოგი: ხალხი აღიქვამდა, ეძლეოდა მთავრობას, მაგრამ არავინა ისეთი, რომ გარკვევით გამოაცხადოს: ხალხის ნამდვილი გულის წყრომა. აი, თქვე ლაჩრებო, გავიფიქრეთ გულში, მაგრამ იმევე დროს ჩემს თავსაც მხდალი დაუძახებ. ძალაუნებურად წამოვიყვირე „ბატონებო“, ხალხმა ამიტაცა მალა და მოვეყვ ლაპარაკს.

პირველად ამოიღო ხალხის წარმომადგენელმა ვენაში ხმა თავისუფლად. იგი ლაპარაკობდა, იმაზედ, რა გაქირვებაჲ ჰქონდა ქვეყანას და ამტკიცებდა, უნდა მიეცეს ხალხს თავისუფლება სიცივისა, სამართალი ნათელი მსახულთა, რომ ხალხს ჰქონდეს ნება მონაწილეობა მიიღოს კანონმდებლობაში. იგი ლაპარაკობდა ძმურს კავშირზე ავსტრიულ გერმანიელთა სლავიანთა და მაღარიბთა. ამას შემდეგ ხალხმა აირჩია დეპუტატად რეჩსრატი და ასე ვახდა საპოლიტიკო მოღვაწედ ახალგაზდა იქამი. როცა დაითხოვეს რეჩსრატი,

საცა ფიზიოლოგი თხოულობდა გაუქმებას კაცთა სიკვდილის დასჯის კანონისას, მეგობართ ურჩიეს მოშორებოდა დროებით სამშობლოს. „თუ გავიქცევი აქედან, საზოგადოება დამძრახავს, ამბობდა ფიზიოლოგი, თუ დავრჩები, სამხედრო სამართალი დამსჯის, მაშასადამე, დავრჩები“. მხოლოდ 9 თვე მოუხდა ციხეში ჯდომა. ამას შემდეგ 10 წლის განმავლობაში ექიმობასა სწევდა მხოლოდ. დაანება თავის საპოლიტიკო მოღვაწეობას, რომელსაც დაუბრუნდა ისევ 60 წლებში, როგორც პუბლიცისტი. ფიზიოლოგის გულითადი სურვილი იყო, რომ მოერიგებინა სხვა-დასხვა ერთი ავსტრიისა და დაბეჭდა კიდევ წიგნი: „განმარტება ვენაში საქმისა“, რომელშიც ურჩიეს მმართველობას დაამყაროს ავსტრიაში დუალიზმი რომელიც მართლა ჩქარა განახორციელეს. შემდეგ ლიბერალეობა უმტყუნეს ფიზიოლოგს, მაგრამ იგი გადასახლდა სოფელში და იქიდგან მწერლობის წყალობით ჰქადაგებდა თავისს დიდებულს აზრს—ერთობას, უფლებათა თანასწორობის დაამყარებას ავსტრიის ერთა შორის.

1868 წელს დაიბეჭდა იმისი შესანიშნავი თხზულება: „ავსტრია და ლონსიძობანი მსარსებობის დაცვისათვის“. ამ წიგნში ფიზიოლოგი ურჩევს გულწრფელად თავის თანამედროვეთ: განა მართო სიმთელე, თვით ჩვენი სარგებლობა გვეუბნება და გვასწავლის, რათა არა ვწავროთ ავსტრიის დანაჩენი ერთი. ჩვენმა კონსტიტუციამ დიად რომ მკირე უფლებანი მიანიჭა მათ. განა არ სჯობიან ერთმანთ მივსცეთ სლავიანთა და სხვა ერთაც უფლებანი და მით დავაკმაყოფილოთ ყოველი მათი საჭიროება, ვიდრე უცადოთ, აცა თავად როდის გამოგვტაცებენ და გამოგვგლეჯენ ხელიდგან ერთს უფლებას მეორეზე? ვიდრე ჩვენში არ დასცხრება ერთა ბრძოლა. ავსტრიის არსებობა ძლიერსაქევა რა საფიქრებელი. ნუ სთვლით ზოგიერთს ჩვენ-მეორე მინიჭებულს უფლებას მოწყალეზად, ნუ. ნუ გინდით, რომ უქველად გერმანიული ენა პარაზოზდეს მთელს ავსტრიაში, მხოლოდ ისა ბატონობდეს. მივსცით ნება, რომ ყოველი წევრი სახელმწიფოსი განვითარდეს თავისი ენაზე, როგორც სურს, და, მერწმუნეთ, რომ კეთილი მიწრაფებანი ავსტრიის ერთა შეიყრებანი ერთს ადგილას. სწორე ვაზზე მაგალი განათლება შეგვერთებს ყველას და ეს ცივილიზაციის-მიერ შეერთებ-შეკავშირება ჩვენი განამტკიცებს ავსტრიასა და მისი არსებობა მტკიცე საძირკველზე იქნება დამყარებული. თუ არ ეს ვა, სხვა ვერაფერი იხსნის ავსტრიას. დღევანდელი კავშირი კი ავსტრიის ერთა მოგვაგონებს ხუხულას, რომელიც მკირე ნიავის შებერვით აღიგება დედა-მისის ზურგიდამ.

სომხური მწერლობა

გვინებთ, ყოველის ერისათვის აუცილებლად საჭიროა დაახლოვებით იცნოდეს იმ ხალხს, იმ ეროვნებას, თითქმის იმ დასაც-კი, რომელიც მასთან ერთს მიწა-წყალზედა სცხოვრობს და რომელიც ასეთსა თუ ისეთს როლსა თამაზობს მის ცხოვრების ავ-კარგანობაში. აუცილებლად საჭიროა გაიცნოს, დავეიცოდეს მათს

ცხოვრება-ყოფა-მდგომარეობას და შევიგნოს, შეიტყოს, თუ რას ესწრების იგი, რა გაუხდია ცხოვრების საგნად, ცხოვრების ავან-ჩაფანად.

მხოლოდ ამ გვარი ცნობა შეაგნებინეს რომელსამე ერს თავის როლს და მიუთითებს ღირსეულსა და შესაფერს ასპარეზზედ. მხოლოდ ამ შემთხვევაში შეუძლიან მას გამოარკვიოს დამოკიდებულება ურთიერთთა შორის. ეს ასეა, და ასეც იქცევა მთელი ევროპა. მან არამც თუ იცის ის, რა დამოკიდებულება აქვს და უნდა ჰქონდეს სხვა ეროვნება—სახელმწიფოებთან, იცის და კარგადაც იცის, თუ რა რა ჯერა დასებთანა აქვს საქმე, ვისთან, როდის და რა გვარად მოუხდება შეტაკება, შებრძოლება, რის გამო შესაფერ ხერხსა და იარაღსაც ხმარობს მასთან საბრძოლველად. მაგრამ ჩვენ-კი არ მივსდევთ, არ გემორჩილებით ამ საზოგადო კანონს. არ ვიცო, ჯერ არ შეგვიგინა ეს საჭიროება და მისი სარგებლობა, თუ შეგვიგინა და სრულიად არადავსთვლით ამ გაცნობა-დავეიცოვებას. ასეა თუ ისე, ცხადია, რომ ძლიერ სუსტად ვიცნობთ ჩვენს თანამცხოვრებ სომხებს. მაშინ, როდესაც რუსეთისა და თითქმის მთელის ევროპის ყურადღება მიქცეულია სომხებზედ, სწორედ იმ დროს ჩვენ, ქართველებმა არ ვიცათ, რა არის მათი ავან-ჩაფანი, რას შესტრფის, რას დასტრიალებს პეპელასავით და რას ეკამათება საზოგადოდ სომხების გრძობა-გონება. ეს, ჩვენის აზრით დიდი ნაკლია ჩვენი და ურიგო არ იქმნება, ვისაც რამდენადაც შეუძლიან, შეავსოს ეს საზოგადო ნაკლი.

„ამ 10—17 წლის წინანდ—სტეჟა განსვენებულმა არწრუნიმ ამ ოთხის წლის წინანდ პარიჯის საერთაშორისო კონგრესზედ—ჩვენს მწერალს, პატრიოტობის გრძობით აღზნებულსა და თავ-გამოდებით მსურველს სომხურ ლიტერატურის წინ წაწევა-წარმატებისას, არ შეეძლო მხოლოდ მისთვის ემსახურა, მხოლოდ ამ სანატრელ-სატრფიად ხელობით ეცხოვრა, რადგანაც ლიტერატურას ისეთი თვალ საჩინო ადგილი არ ექირა ჩვენს ცხოვრებაში და ისე აუკვავებულ-განვითარებული არ იყო არც ენა და არც თვით ლიტერატურა, რომ მიეზიდნა მკითხველები, ნაწერს გასავალი ჰქონოდა და მწერალსაც თავისის შრომით ეცხოვრა. მხოლოდ ამ უკანასკნელ დროს ჩვენი საუკეთესო რომანისტი, ერთად ერთი რაფი ირჩენდა თავს თავის კალმით.“

ებლა-კი საქმის გარემოება ცოტად თუ ბევრად შეიცვალა. სომხის მწერლებს თათქმის შეუძლიანთ ლიტერატურული შრომით ირჩინონ თავი.

მაგრამ გადავიდეთ იმაზედ, თუ საზოგადოდ რა მიმართულებისაა სომხური მწერლობა, რას ესწრება, რას ეტრფილობა.

ეგ ამ ცოტა ხანში გამოვიდა რუსულ ენაზე „Армянские беллетристы“. ამ წიგნში მოთავსებულია სომხების საუკეთესო მწერალთა რჩეული ლექსები და მოთხრობები. ეს კრებული ბევრს სასიქადულო აზრს გვეუბნება სომხების სასარგებლოდ და ცოტად—თუ ბევრად გვაჩვენებს სომხების ურთავრეს. მისწრაფებას, უმთავრეს სატრფილო საგანს, რომელსაც ეპოტინება აწ აღზნებული სომხობა გრძობა-გონება. ამ კრებულში შეგ-

ხედებით ლექსები რაფფისა და პატკანისა. ამ ლექსებში მართალია ვერ იხილავთ უმადლეს პოეზიას და მათის კითხვით ესტეტურად ვერ დასტკებით. ან-კი რა დროს ესტეტური დატკობაა, როცა ერთი ოდესმე ძლიერი, ენერჯია—სიცოცხლით სავსე დაკეშულა, გასრისილა და უწინდელის არილიტებსაც-კი ვეღარ ემსაკვება. დიად, უსამართლო და უკანონო იქმნებოდა ამ გარემოებაში მყოფი ესტეტურ სიტკობებს მისცემოდა, ოცნების ტკიბის ბუბრანში გახვეულიყო და თვლი აერიდებინა ცხოვრების სინამდვილისათვის. ასე არ მოიქცა ხალხის პირ-ვარამით გამსკვალული მწერლობა. წაიკითხეთ რაფფის „თავისუფალი ლექსი“, „წერილები სპარსეთზედ“, პუბლიცისტიკური წერილები ჩვენთან... ყველა ამ ნაწარმოებში, ნახავთ, რომ მწერალი დასტკების და დაკენის თავის ერის ბედ-ზედ მდგომარეობას. მოსთქვამს მის შევიწროება-გაქირვებაზედ სარსელებისა და ქურდების მიერ. ჰკიცხავს თვით იმ სომხებთან, რომელნიც სარგებლობენ ხალხის უვიცობა-განუვითარებლობით და შეუბრალეობად ჰყვლეფავს, სიხსლსა სწოვს მას. რაფფის, ერთ რომანში, გამოყვანილი ჰყავს „ახალი კაცი“. ეს გმირი რომანისა არ არის სასწავლებელში აღზრდილი. მაგრამ, უმზერს რა თავის თანამომეტ დაკემულ-გათახსირებულ მდგომარეობას, ჰხედავს, რა რომ მისი ერთ სულით დაკემულია და ზნეობით ძალ-ღონე აღარ მოსდევს რათა შეებრძოლოს მტერსა რა მზავრებს, თავისის ფიქრითა და მოსახრებით მივა იმ დასკვნამდე, რომ საჭიროა თავის გამოდგება დაკემულ სამშობლოს გამოსახსნელად, გამოსაფხიზლებლად. როგორც რაფფი, ისე პოეტი პატკანიანი ამ ჰანზედა მღერიან, ეს არის მათის გულის აღმაშფოთებელი, გათახსირებული სამშობლოა მათი გულის კენესა, სულის დემა. დიად, აი ეს არის უმთავრესი მიმართულება სომხურის ლიტერატურისა და, მაშასადამე, სომხურ შეგნებულ ინტელიგენციისაც.

აქ ვაბოლოვებთ ჩვენს წერილს და, თუ ოდესმე მოგვეცა საშუალება, კიდევ გამოველაპარაკებთ მკითხველს ამ საგნის გამო.

ნაპერწყალი

რუსეთი

ვლადიმირის გუბერნიაში ამ ეამად 1,599,125 მცხოვრები ითვლება. ამათგან 1891 წელს, როგორც ერობის მიერ შეკრებილ ცნობებიდანა სჩანს, ავად გამზდარა 358,555 სული, რაც ერთს მეხუთედზედ მეტს შეადგენს (23⁰); სხვა წარიად რომ ვსთქვათ, 4—5 კაცზედ ერთი გამზდარა ავად. ხოლო ამ ანგარიშში არ არის შეტანილი ის ავადმყოფები, რომლებსაც შინაურულად უწყამონითა და ექიმისათვის არ მიუშარათავთ, თუმცა მათი აღრიცხვაც მეტად საინტერესო ცნობებს გვაუწყებდა.

ავადმყოფთა უმეტესობა, რასაკვირველია; გლეხობას ეკუთვნის, მის წის მუშას. აი ავადმყოფთა ვინაობა 1891 წლის განმავლობაში:

გლეხი—მისის მუშა...	89,2
გლეხი—ხელოსანი...	4,4

ქარხნებსა და ფაბრიკებში მომუშავე. ვერცხვენილი ვაჭარი რქალებს მცხოვრები 3,7 ჯარის კაცი. მალალ-წოდების კაცი . . . 1,3 გამოურკვეველია. . . . 0,04

საყურადღებოა, რომ ნახვეარზედ მეტა ამ ავადმყოფთა 25—60 წლისანი ყოფილან, თუმცა საფიქრებელია, რომ ამ ხნის კაცი უფრო ამტანი უნდა იყოს, გამობრძმენებული და ყოველ სენთან საბრძოლველად მომზადებული. ას ბავშვზე-კი 5 წლამდე მხოლოდ 15 გამზდარა ავად. ეს-კია, რომ ავადმყოფთა გავრავიან უფრო მეტი იხორცება ვიდრე მოზრდილთა შორის. აი 100 სულზედ რავედნი კვდება:

1 წლამდე	5,9
1-დგან 5-მდე	9,7
5—10	6,8
10—15	6,4
15—25	15,7
25—60	50—9
60-ზე მეტისა	4,2

მთლად გუბერნიაში ხალხის რიცხვი მატულობს, თუმცა ძალიან ცოტას-კი (სულ 13 სულს 1000-ზედ), მაგრამ ზოგ ადგილს-კი თანდათან კლებულობს: 1891 წ., მაგალითად: ქ. ვლადიმირში დაბადებულია 829, გარდაცვლილია 875; ქ. პოკროვში დაბადებულია 242, გარდაცვლილია 281; ქ. მუროში დაბ. 557 გარდ. 574.

ხალხის ჯანმრთელობა და სიკვდილ-სიცოცხლე, როგორც ციფრებიც ამტკიცებენ, დამოკიდებულია ეკონომიურ მდგომარეობაზედ. როდესაც ხალხს—სარჩო შემოაკლდება, მაშინ ბევრი სნეულდება და კვდება.

იმავ გუბერნიაში აგვისტო-იანვარში გარდაიცვალა 175,702, დანარჩენ დროს-კი 182,584, ე. ი. 6882 კაცით მეტი.

წერილი ამავე

სიუიორში გარდაიცვალა გამოჩენილი ტრაპეჯოსი ეღვის ბუსი. ეღვის ბუსი შეუდარებლად თანაშობიან თერმე შექსაჩის ტრაპეჯოსში. ეღვის ბუსი ეღვი ძმა იყო ამ ბუსისა, რომელმაც მოჰქვას პრესიდენტი აღიგონი. ძმის საქციელმა ისე იმოქმედა თურქ ეღვისზედ, რომ ხალხში გადმოკლდისა ერცხიანებოდა და სტენსან-გი თავს ანებებს, მაგრამ სიცილობთ და მეკლახით დაშლამდის, რომ ძმის საქციელი შესს სახელს აჩაფერ მქიველს სტენსანს.

— 1 ივნისის სიუიორმავე, მონგომერის ქუჩაზედ ტეცელი წაყვას სამუშაო შენებებს და 300 დუქანი მკერვლებსა გადაბეჭდ. ერთი კაცი და ორი დეაგატე ეღვა ნაწეკები, შეათხე სარტულის ფანჯარადგან გადმოცხენ და ქვა-ფეხილზედ დასთხეს ტენის. დიდი უბედურება და ზარალი მისცა ამ ტეცელმა მცხოვრებთ. ბუკნი კაცი დაიწვა და უთავადა დაშავდა. სუთი კაცი გამოთხარეს ნანგრევებდგან. ვინ იცის კიდევ რამდენი წერილი შეიღავისა გაუმა ამ ნანგრევებში დამარხულია.

— შარაქში 1891 წლიდან დასრულებულია „ზარაქის საზოგადოება რუსეთის ქვეყნადმთა დასამარებელი“. ამ საზოგადოების საგნისა დაქმნისათვის უფრო რუსებს, რომლებიც დროებით თუ მუდმივ ზარაქში იმყოფებიან. ამ დეკემბრში ამ საზოგადოებას, ზარაქისა მთ-

საქონლის მფლობელები... 1892 წლის 13 ნოემბერს უმაღლესად დამტკიცებული...

საქონლის მფლობელები... 1892 წლის 13 ნოემბერს უმაღლესად დამტკიცებული...

ბერლინი. ხანგრძლივი იენისის გვალვა, საფიქრებელია, მოსავალს გააფუჭებს.

Table with 4 columns: სახელი, მფლობელი, მფლობელი, მფლობელი. Lists various agricultural and industrial entities.

წარმოადგინა... 1892 წლის 13 ნოემბერს უმაღლესად დამტკიცებული...

დებეშა 10 იენისი

ახალი დროის... 1892 წლის 13 ნოემბერს უმაღლესად დამტკიცებული...

2) 1880 წლის 20 ოქტომბრის ბრძანებით მოქმედებს...

ბანსკალუბანი

ბანსკალუბანი... 1892 წლის 13 ნოემბერს უმაღლესად დამტკიცებული...

პირველი კერძო სამკურნალო ექიმის ნავასარდ... (გუგიაში, ვარანცოვის ძეგლის პირდაპირ).

ავადმყოფთა იღებენ და სინჯავენ ექიმნი ყოველ-დღე, ყვირა დღეებს გარდა... ბ. ს. ნავასარდისა, 11-12 საათამდის იმით...